

Rättvisa ren 2018

Vilka får komma till tals i svenska nyhetsmedier?

Del 1

Sverige är ett land som präglas av mångfald,
men våra nyhetsmedier hänger inte med.

Vissa säger att förändring kräver tid.
Det är fel. Förändring kräver inte tid.
Förändring kräver initiativ.

Rättvisaren 2018

Innehåll

Rättvisaren i korthet _____	4
En obekväm sanning _____	5
Så här ser Sverige ut idag _____	6
Årets resultat _____	6
Varför spelar representation roll? _____	7
Vilka roller blir vi tilldelade? _____	10
Fördelning av funktioner _____	11
Inrikesnyheter _____	12
Utrikesnyheter _____	12
Ekonomi _____	14
Politik _____	14
Sport _____	16
Kultur/nöje _____	16
Så jobbar medierna _____	18
Tips till journalister _____	20
Tips till privatpersoner _____	22
Metod _____	23
Om Rättviseförmedlingen _____	27
Om Rättvisaren _____	27

Rättvisaren 2018 del 1

– i korthet

13,3 procent av dem som får uttala sig i svenska nyhetsmedier uppfattas ha utomnordisk bakgrund. Det är en ökning med **0,3 procentenheter** jämfört med förra mätningen, gjord 2017. Då **21 procent** av alla svenskar har utomnordisk bakgrund innebär det en tydlig underrepresentation i svenska nyhetsmedier.

Svenskar med utomnordisk bakgrund är underrepresenterade i stort, men överrepresenterade bland dem som får uttala sig som civilpersoner i artiklar.

Den innehållskategori med sämst resultat vad gäller representation av personer med utomnordisk bakgrund är nyheter om ekonomi och näringsliv. Endast **10,2 procent** av dem som får komma till tals i dessa nyheter har utomnordisk bakgrund.

Rättvisaren är en årlig rapport som ges ut av Rättviseförmedlingen. Rapporten presenterar statistik om representation vad gäller kön och bakgrund i svenska nyhetsmedier. Årets rapport är uppdelad i två delar. Den första delrapporten presenterar statistik om representation vad gäller bakgrund i svenska nyhetsmedier. Den andra delrapporten, som presenterar statistik vad gäller kön, släpps under hösten 2018.

Materialet som ligger till grund för granskningen är 2475 slumpmässigt utvalda artiklar från de största svenska nyhetssajterna. Artiklarna har sorterats in i olika kategorier som ”inrikes”, ”sport” och ”ekonomi”, till exempel. Alla personer som kodats har tilldelats en funktion (civilperson, yrkesperson, expert, talesperson) utifrån den roll de har i artikeln, för att kunna undersöka representation också utifrån roller, och möjliggöra en kvalitativ analys. Mer om själva metoden för granskningen finns att läsa på sidorna 23-26.

En obekväm sanning

Det här är fjärde året vi släpper rapporten Rättvisaren. Efter totalt fem granskningar där vi i samma rapport lyft skevheter både utifrån kön och bakgrund, ändrar vi nu vår strategi. För i valet mellan två obekväma sanningar om vems röst som får höras i svenska nyhetsmedier väljer medierna att diskutera och lyfta den minst obekväma. Den om kön.

Men Sverige har fler utmaningar än bara jämställdhet och det är dags att vi slutar blunda för ojämlikhet i bredare bemärkelse.

På internationella kvinnodagen 2016 tog vi fram statistik som visade att kvinnor med utomnordisk bakgrund var än mer osynliggjorda än kvinnor i allmänhet som grupp. En siffra som visar att vi behöver syna skevheter ur flera perspektiv. Men ytterst få medier plockade upp siffran.

När vi senare samma år lanserade vår årliga rapport fick jag prata om bakgrund, men inte utifrån att siffrorna var orimliga. Frågan handlade i stället om ifall det inte var rasistiskt att analysera nyhetsmedier just utifrån människors bakgrund.

Det är lika lite rasism som det är sexism att analysera nyhetsmedier utifrån kön.

Årets Rättvisaren är delad i två. Den du läser nu visar hur det står till med representationen i nyhetsmedier utifrån bakgrund. Resultatet är glädjande på så sätt att vi vet att siffrorna går åt rätt håll. Men skevheter finns fortfarande.

Vi svenskar med utomnordisk bakgrund utgör mer än en femtedel av landets be-

folkning. Vår kompetens och våra historier räknas. Det behöver synas också i mediebevakningen.

Men det handlar inte bara om oss. Det handlar om kvalitet och om perspektiv. I årets resultat ser vi återigen att personer med utomnordisk bakgrund är överrepresenterade i kategorin civilpersoner – det vill säga, personen på gatan som till exempel råkade bli ett ögonvittne till något. Det är dags att visa att vi är intresserade av olika saker, att våra kompetenser skiljer sig åt och att vi är precis som vem som helst. Att vi är läkare, lärare, kunniga inom olika områden.

Det är dags för svenska nyhetsmedier att visa att ni klarar av att lyfta frågan om representation utifrån andra variabler än kön.

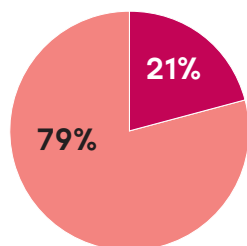
Det handlar om vilket Sverige vi vill ha. Att visa hela bilden och inkludera alla i den för att motverka det vi-och-dom-samhälle som är på frammarsch. För vilka som syns och hörs i media påverkar vår bild av verkligheten. Just nu är det viktigare än någonsin att vi ifrågasätter vilka som ständigt lämnas utanför.

Detta är en hjälp på vägen. Läs. Ta in. Agera! Vänta inte på att tiden ska lösa problemen.

Seher Yilmaz
Ordförande
Rättviseförmedlingen

Så här ser Sverige ut idag

- Nordisk bakgrund
- Utomnordisk bakgrund

Källa: SCB

Om mediebilderna verkligen speglade alla oss som bor i Sverige idag, hur skulle resultatet se ut? För att kunna sätta rapportens resultat i en kontext behöver vi först ta reda på hur Sveriges befolkning är sammansatt just nu. Siffrorna kommer från SCB och visar befolkningens sammansättning 31 mars 2018. 21 procent av Sveriges befolkning har utomnordisk bakgrund, medan 79 procent har nordisk bakgrund. Av de personer som har utomnordisk bakgrund i Sverige är 51,2 procent män.

Med utomnordisk bakgrund menas att personen antingen själv är född utanför Norden, eller har två föräldrar som är födda utanför Norden.

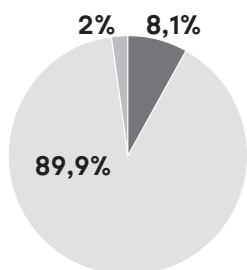
Årets resultat

Då Rättvisaren 2017 släpptes visade den en stor ökning av andelen personer med utomnordisk bakgrund i den svenska nyhetsbevakningen jämfört med 2016 års rapport – från 8,1 procent till 13 procent. Årets siffra, 13,3 procent, bekräftar att en förskjutning har skett och att svenska nyhetsmedier har blivit bättre på att inkludera fler röster med utomnordisk bakgrund.

I rapporten redovisar vi inte könsbalansen hos dessa personer men den följer ungefär samma mönster som tidigare granskningar, även om den är något bättre. Det vill säga, ungefär 65 procent av personer med utomnordisk bakgrund som får uttala sig i svenska nyhetsmedier är män, medan 35 procent av dem är kvinnor.

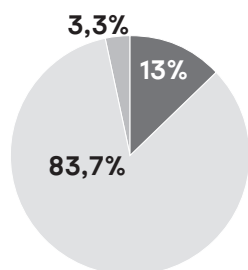
Bakgrund

2016

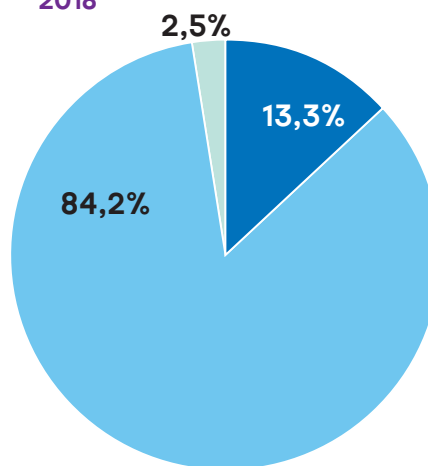
- Nordisk bakgrund
- Utomnordisk bakgrund
- Okänd

2017

- Nordisk bakgrund
- Utomnordisk bakgrund
- Okänd

2018

- Nordisk bakgrund
- Utomnordisk bakgrund
- Okänd

Varför spelar representation roll?

Maria Edström,
Göteborgs universitet

Foto: Mari Lagerqvist

”Det finns både demokratiska, publicistiska och kommersiella skäl för att släppa fram fler människor som annars inte kommer till tals.”

”En annan kulturell bakgrund motverkar inte automatiskt en skev representation i medierna, men den ökar i alla fall chansen att förändra rapporteringen genom att ha exempelvis tillgång till andra källor.”

Heike Graf
Södertörns högskola

**Maria Edström,
Göteborgs universitet**

”En skev representation i medierna riskerar att bidra till att odla fördomar och stereotyper som i sin tur kan leda till diskriminering.”

Att undersöka vem som får komma till tals i olika sammanhang är relevant eftersom medieinnehållet påverkar såväl vår uppfattning av omvärlden som våra värderingar.

Diskussionen om hur olika grupper i samhället presenteras i medier har pågått länge, såväl i Sverige som internationellt. Det har handlat dels om att belysa skev representation, till exempel förekomsten av olika kön, åldrar, klassbakgrunder och så vidare, dels att förstå stereotypa skildringar av olika grupper.

– En demokrati förutsätter att olika röster hörs och blir lyssnade på. Medierna är en sådan arena, ett offentligt rum där vi informeras, roas och oroas. Medierna bidrar till att vi förstår samhället och våra egna liv. Ur ett demokratiskt perspektiv är det därför viktigt att det finns medier som speglar hela landet och dess befolkning, säger Maria Edström, vid Institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Göteborgs universitet, som under lång tid forskat kring genus, medier och mänskliga rättigheter.

Uppenbara risker

Om nyhetsmedier inte lyckas skildra verkligheten på ett trovärdigt sätt finns det uppenbara risker, både för medierna själva och för samhället i stort. Medier riskerar tappa läsare/lyssnare/mottagare som inte känner igen sig i rapporteringen och de riskerar också att för-

medla en förenklad bild av samhället och olika komplexa fenomen och skeenden.

– Medierna kan bidra till att förstora och förhärliga vissa grupper, men också förminska och demonisera andra. En skev representation i medierna riskerar att bidra till att odla fördomar och stereotyper som i sin tur kan leda till diskriminering. Ålderism, sexism och rasism är alla exempel på -ismer som närs av skeva representationer i medierna, säger Maria Edström.

Homogen journalistkår

Så varför är det skev representation i nyhetsmedier? Olika faktorer spelar såklart in. Branschen har på senare år genomgått en digitalisering och andra förändringar som innebär krav på en allt snabbare nyhetsjournalistik – vilket kan göra det svårt att bryta gamla rutiner och skapa tid för eftertanke.

Vissa forskare pekar på att skev representation i innehållet också kan ha att göra med en väldigt homogen journalistkår.

Idag finns det en medvetenhet kring problemen med skev könsrepresentation i nyhetsmedier. Det är inte ovanligt att redaktioner idag har en uttalad ambition att ha en god balans mellan könen som figurerar i innehållet. Men

”Risken är att medier ger en förenklad bild av ett samhälle som har blivit allt mer komplext.”

Heike Graf
Södertörns högskola

när det kommer till andra diskrimineringsgrunder är läget ett annat.

– Det har förts en längre diskussion kring frågan om kön och speciella åtgärder har vidtagits också i redaktionerna med exempelvis jämställdhetsplaner. I samband med ökad immigration diskuteras nu också kulturell bakgrund och mångfaldsplaner. Men det är en trög process. Genusfrågan har förts med större intensitet och #metoo-debatten är ett bra exempel. Det behövs något liknande för de andra frågorna, säger Heike Graf, docent och lektor vid Institutionen för kultur och lärande på Södertörns högskola, som fördjupat sig i frågor om representation och mångfald inom medierna.

I sina forskningsprojekt har hon tittat på varför det finns så få journalister med migrationsbakgrund och undersökt hur journalister och ledningar ser på det. Och hon menar att sammansättningen av journalister i sig verkar påverkas av stereotypa föreställningar kopplat till just bakgrund.

”Förväntningar påverkar”

– Jag kom fram till att förväntningar spelar en central roll. Det är problematiskt när exempelvis ledningssidan anser att en migrationsbakgrund betyder att hen inte är tillräckligt kompetent som journalist: Hen bryter kanske, har inte samma kulturella uppväxt och är därmed inte riktigt invigd i den svenska kulturen.

Hon menar att en annan kulturell bakgrund inte ses som berikande utan som något som drar ner ens kompetens, en upplevelse som många journalister med migrationsbakgrund också vittnade om.

– Om dessa tankestrukturer eller förväntningar leder arbetet då kommer vi inte långt. Många är inte medvetna om sina förväntningar och det krävs att medvetandegöra dem och att tänka om. Jag menar inte att en annan kulturell bakgrund automatiskt motverkar en skev representation i medierna, men den ökar i alla fall chansen att förändra rapporteringen genom att ha exempelvis tillgång till andra källor, säger Heike Graf.

”Det behöver inte vara svårt”

Även Maria Edström lyfter upp representationsfrågor som en process där attityder, lagar och normer samverkar, och där tidsaspekten spelar roll för förståelsen av hur långt vi kommit med olika perspektiv. Men hon menar att det går att förändra läget redan idag:

– Det finns både demokratiska, publicistiska och kommersiella skäl för att släppa fram fler människor som annars inte kommer till tals. Samtidigt finns det numera många exempel på redaktioner som lyckas införa rutiner och tekniker som lett till bättre könsrepresentation. – Helt klart handlar det om ledarskap och kunskap, men svårt behöver det inte vara, säger Maria Edström.

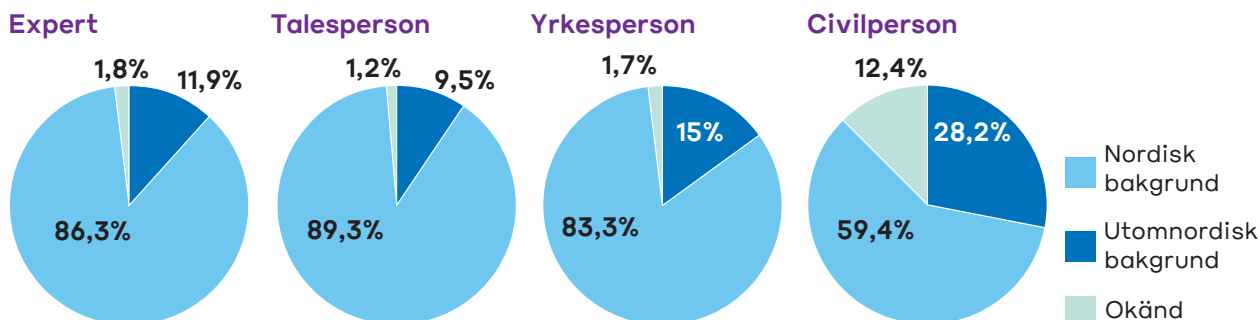
Vilka roller blir vi tilldelade?

”Bristen på representation och mångfald skapar inte bara en skev bild av hur det svenska samhället är utformat, utan skadar även självbilden bland minoritetsgrupper. Olika människor framställs ofta på ett visst sätt i nyhetsmedier, allt från muslimer till romer eller grabbar från ’förorten’. När de olika grupperna och människorna beskrivs, tillskrivs de alltid en roll, som ofta grundar sig i förutfattade meningar. Kontinuerlig felporträttering av människor och grupper i samhället är resultatet av ett misslyckat arbete inom mångfald och inkludering. Det behövs mer nyansering i medierapporteringen.”

Aleyna Kaya, 19 år
Huddinge

Fördelning av funktioner

Vilken roll en person får spela i en artikel spelar roll. Den som exempelvis blir tilldelad en expertroll har möjlighet att förklara olika företeelser i samhället och kan på så sätt också påverka hur vi förstår vår omvärld eller uppmana människor att agera på ett visst sätt.

I årets delrapport där vi redovisar representation i svenska nyhetsmedier utifrån bakgrund har vi tittat närmare på just vilka roller personerna som förekommer i granskningen får inneha när de uttalar sig i artiklar.

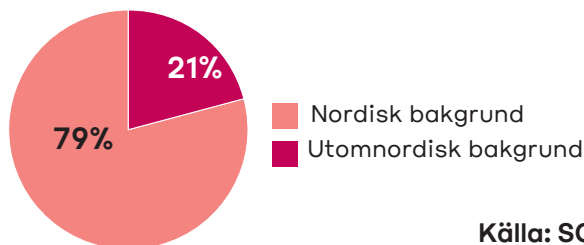
Alla personer som uppfyllt kriterierna för att ingå i granskningen, det vill säga personer som uttalar sig i artiklar eller som är huvudpersoner, har tilldelats en funktion utifrån den roll de har i artikeln. Syftet är att möjliggöra en mer kvalitativ analys och bättre förstå hur olika personer får uttala sig.

Uppenbart är att svenskar med utomnordisk bakgrund är tydligt överrepresenterade i kategorin civilperson, i jämförelse med andelen de utgör bland befolkningen. Men de förekommer sällan i medier som talespersoner eller experter.

Samma mönster går igen när vi analyserar könsfördelningen i svenska nyhetsmedier. Det är alltså en man med nordisk bakgrund som är den tydliga normen för vem som får vara expert eller talesperson i medierna.

Sveriges befolkning

2018

Källa: SCB

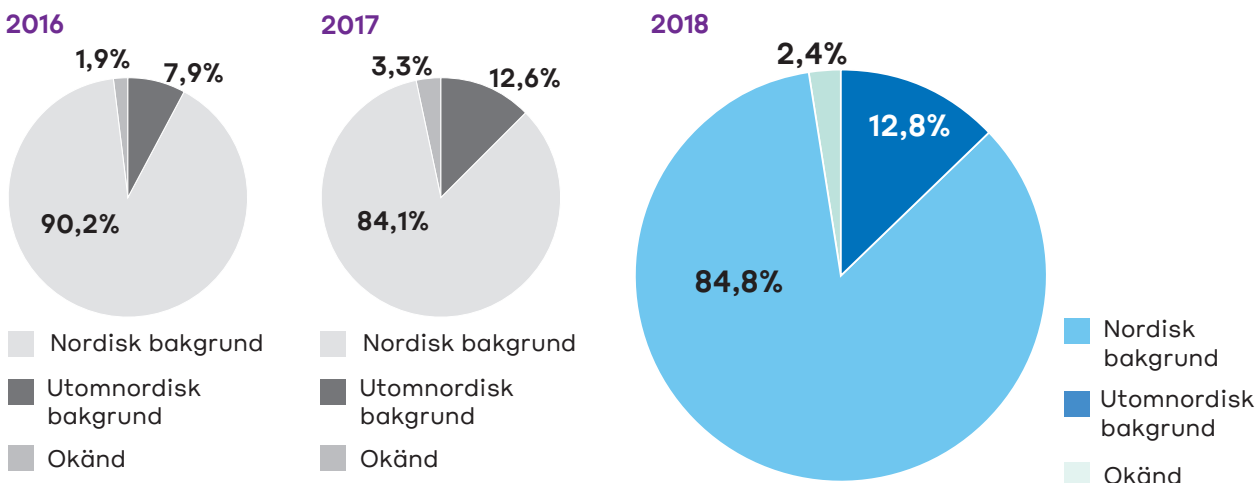
- **Expert** – medverkar i egenskap av sig själv och sin kunskap, exempelvis forskare eller någon med särskilt djup kunskap inom ett visst område.
- **Talesperson** – uttalar sig å någons eller någots vägnar, såsom företrädare för en organisation, företag eller parti.
- **Yrkesperson** – personer som representerar sig själva i relation till sitt arbete och yrkesroll, exempelvis idrottare, programledare, musiker och så vidare.
- **Civilperson** – personer som representerar sin personliga åsikt och där personens yrke är oväsentligt i sammanhanget. Exempelvis privatpersoner som drabbas av en händelse eller ingår i enkäter.

Inrikesnyheter

Andelen svenskar med utomnordisk bakgrund som får uttala sig i inrikesnyheter är nästan oförändrad jämfört med 2017. Balansen vad gäller vilka roller dessa personer får ha i

artiklarna följer också mönstret för hela granskningen – de är överrepresenterade i rollen som civilperson, och underrepresenterade i övriga roller.

Bakgrund

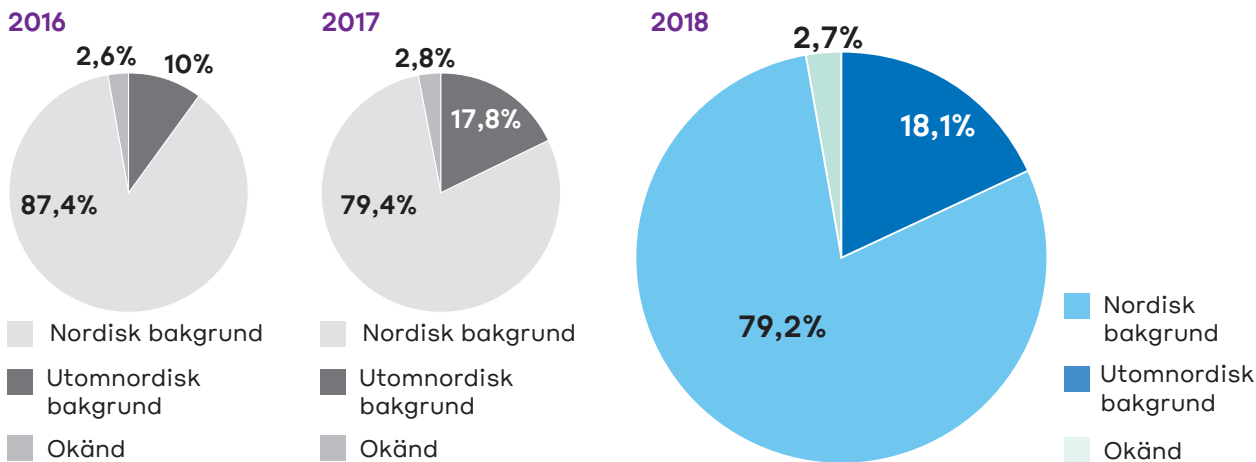

Utrikesnyheter

Andelen svenskar med utomnordisk bakgrund i utrikesnyheterna är fortsatt hög. I den här kategorin är även könsbalansen jämnare än i övriga kategorier – 57 procent av personerna med utomnordisk bakgrund är män och 43

procent är kvinnor. I denna och alla andra kategorier kodar vi enbart personer med svensk koppling, det vill säga utländska medborgare som bor i andra länder räknas inte in här.

Bakgrund

”Sverige består av människor från olika delar av världen och olika samhällsgrupper. Det är viktigt att alla syns, för att vi lever i en demokrati där alla har rätt att uttrycka sig. Det är även viktigt för att få en mer realistisk bild över hur det egentligen ser ut, och för att minska fördomar och öka inkludering.”

Hilja-Maija Nurkkala, 19 år
Haparanda

”Som sången ’Det här är mitt land, det här är ditt land’ är kunskap den viktigaste källan till förståelse. Därför ska alla kunna göra sina röster hörda.”

Leif Bäckström, 75 år
Norsborg

”För mig är det viktigt att en variation av människor kommer till tals. När de själva får berätta sina egna historier är det som bäst!”

Jennifer Gyan, 18 år
Alby

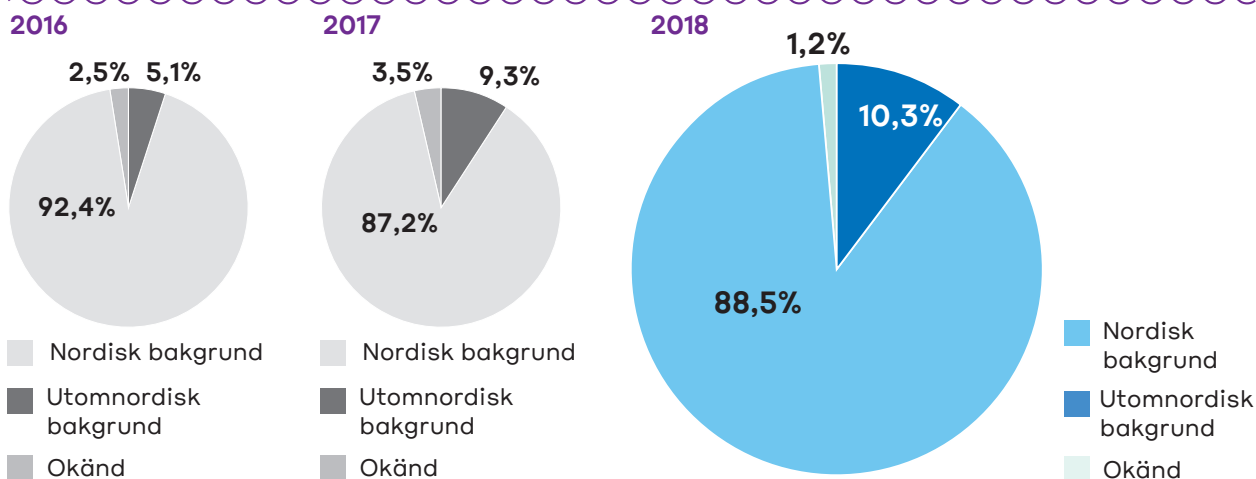

Ekonomi

I nyheter om ekonomi och näringsliv i Sverige är svenskar med utomnordisk bakgrund tydligt underrepresenterade. En förklaring till resultatet skulle kunna vara att nästan inga civilper-

soner intervjuas i den här kategorin nyheter. De som får komma till tals är mestadels talespersoner som till exempel vd:ar, och experter i olika sammanhang.

Bakgrund

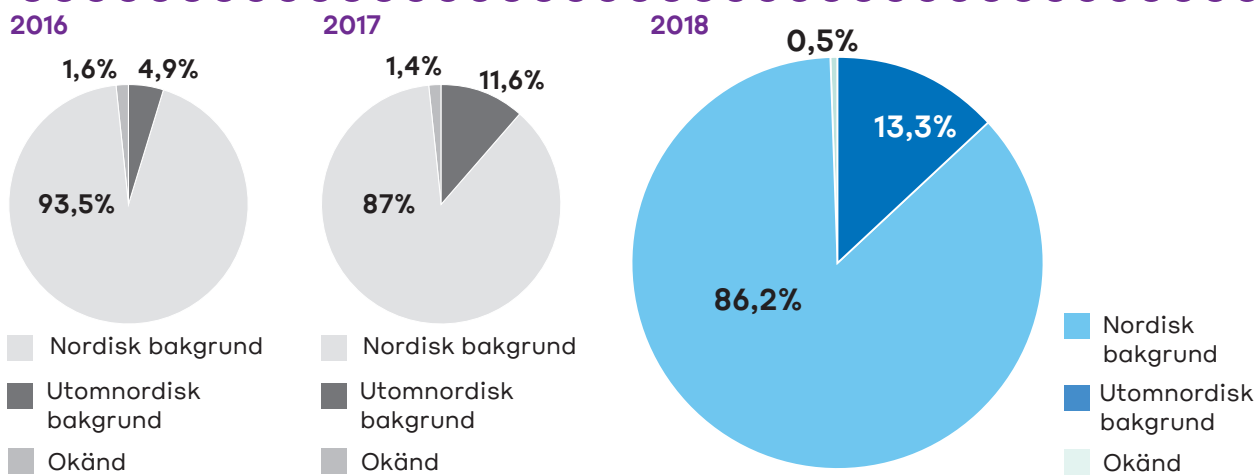

Politik

Andelen svenskar med utomnordisk bakgrund som får uttala sig i nyheter om politik ökar marginellt i år jämfört med tidigare år. Detta trots att väldigt få civilpersoner får uttala sig i

dessa artiklar, precis som i kategorin Ekonomi. En faktor som kan påverka är att flertalet svenska politiker som uttalar sig eller är huvudpersoner har utomnordisk bakgrund.

Bakgrund

”Ju fler som känner igen sig, desto fler som känner: det finns möjligheter för mig! Det är viktigt för att det har med perspektiv och makt att göra. Det går inte att vara helt objektiv som journalist, du har dina glasögon och din bakgrund som påverkar. Därför är det bra att ha med olika perspektiv.”

Stina Balkfors, 42 år
Ingarö

”När jag var liten hade jag ingen som jag själv kunde känna igen mig i när det gällde svenska produktioner, filmer, tv, you name it. Genom representation skapar man förebilder, igenkänning och inkluderar en större grupp av människor.”

David Nzinga, 28 år
Jordbro

”Olika personer med olika bakgrunder har också olika uppfattningar om världen. Genom att låta olika röster få höras så växer vetskapen om olika erfarenheter och synvinklar vilka kan bidra till lösningar av problem i världen.”

Martiina Novossad, 18 år
Haparanda

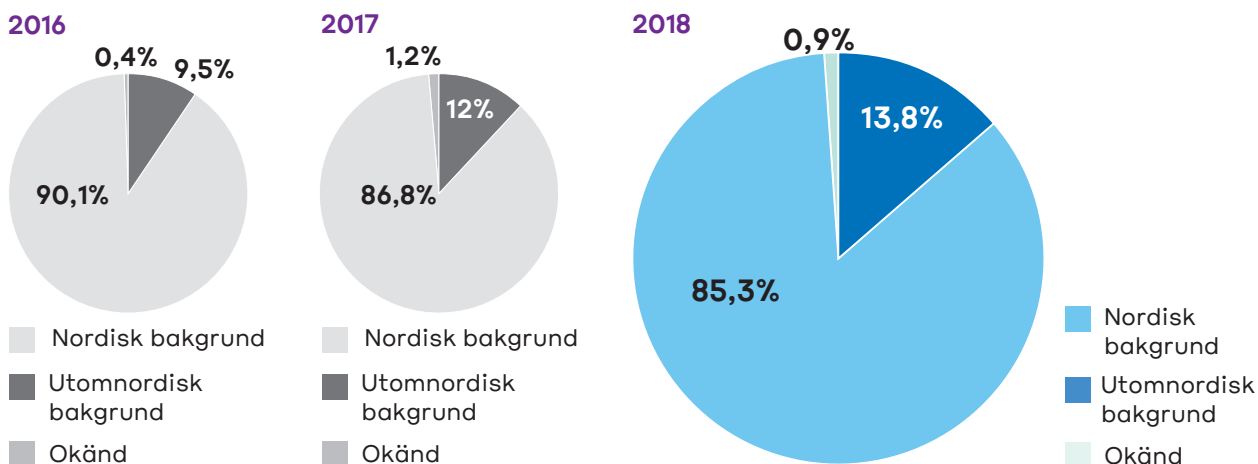

Sport

Representationen av personer med utomnordisk bakgrund följer det generella mönstret i granskningen. De allra vanligaste intervjuobjekten i dessa artiklar är tränare och andra

lagrepresentanter, samt aktiva idrottare. Filtreerar vi bort tränare och andra personer, och bara tittar på aktiva idrottare har 15 procent av dem utomnordisk bakgrund.

Bakgrund

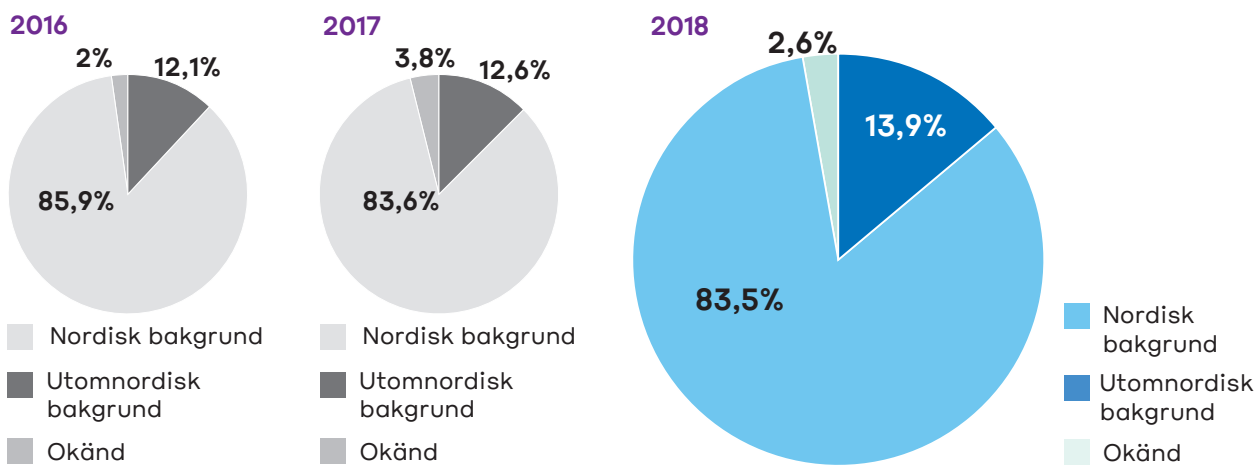

Kultur/nöje

Representationen för svenskar med utomnordisk bakgrund har ökat marginellt jämfört med tidigare år. I tidigare rapporter har Kultur/nöje uppvisat en större representation än övriga

kategorier, men den utvecklingen har inte hållit i sig. Andelen med utomnordisk bakgrund i denna kategori, följer nu det generella mönstret för granskningen.

Bakgrund

”En av nyhetsmediernas viktigaste uppgifter är att lyfta frågor från samhällets många olika sidor. Detta är också en demokratifråga. När alla blir hörda och så många sidor som möjligt ventileras ökar förståelsen och engagemanget och möjligheterna till utveckling. Samhället är inte ensidigt och det är viktigt att nyhetsmedierna visar samhället vi lever i, dess plus och minus.”

Linda Danhäll, 41 år
Kalix

”Mina trakter och personer i min omgivning har sällan medverkat i riksmidia alls, och om de har det så på ett väldigt negativt sätt, vilket påverkat och fortsätter påverka min självbild. Det behövs nyanseringar för det finns olika maktskillnader och förutsättningar som behöver komma fram. Att få veta mer ökar vår förståelse för andra och vi får lättare att knyta an till varandra. Det är viktigt nu när höger- och nationalistiska vindar blåser att personer med olika erfarenheter får komma till tals, för grupperingar skapar rädslor och i rädslor är det lätt att göra ett vi och ett dom.”

Sandor Lindström, 31 år
Ullbergsträsk

Så jobbar medierna

Lena K Samuelsson
Chefredaktör och vd
Aftonbladet

”Vi ser bara möjligheter och jobbar aktivt för att tänka hela Sverige när vi planerar vår journalistik.”

”Att vara svensk i dag inkluderar människor med många olika utseenden, erfarenheter och kulturer, vilket också bör märkas i vår rapportering.”

Mikael Kucera
Nyhetschef online
SVT Nyheter

Tove Svenonius,
Inrikeschef, Ekot

”Det är ändå en utmaning att få en perfekt balans på alla områden, bland annat för att många experter och politiker finns inom en relativt liten och homogen grupp.”

Det finns både demokratiska, publicistiska och kommersiella skäl att släppa fram fler människor som annars inte kommer till tals, precis som forskaren Maria Edström på Göteborgs Universitet säger på sidan 7. De mediechefer som Rättviseförmedlingen har varit i kontakt med bekräftar detta.

– Ekot mäter kontinuerligt, bland annat balansen mellan män och kvinnor. Vi pratar också om det på redaktionen, eftersom vi tycker det är viktigt att spegla Sverige så bra som möjligt, säger Tove Svenonius, inrikeschef på Ekot.

– Alla som bor i Sverige ska känna att deras verklighet någon gång skildras i SVT, säger Michael Kucera, nyhetschef online för SVT Nyheter.

Resonerar likadant

De båda tillhör public service-sfären, som har ett demokratiskt uppdrag. Men Aftonbladet är en kommersiell produkt, som dessutom behöver tjäna pengar på sin journalistik. Där resonerar man dock precis likadant. Nyttillträdda chefredaktören och vd:n Lena K Samuelsson berättar att de inlett ett större projekt för att säkerställa att de som leder det journalistiska arbetet ska ha en jämn könsfördelning.

– Jag är övertygad om att det skapar bättre förutsättningar för att också vår journalistik ska få en bättre representation och därmed bli mer engagerande och inkluderande, säger hon.

Maktstrukturer ett problem

Men samtidigt är mediecheferna överens om att verkligheten ibland sätter käppar i hjulet för att kunna skapa journalistik med en rättvisande representation. Tidsbrist kan vara ett problem. Hur maktstrukturerna i samhället ser ut ett annat.

– Mycket av nyhetsrapporteringen handlar just om att granska och rapportera om de

som har makt – och det kan naturligtvis göra det svårt att få till en bred representation bland de som kommer till tals i våra nyheter, säger Michael Kucera på SVT Nyheter.

– Just nu är det en utmaning för oss att få kvinnor att ställa upp i det snabba nyhetsflödet men vi strävar efter att få fler kvinnor att ställa upp i Aftonbladet. Det är ett långsiktigt arbete där vi måste hjälpa till att bygga upp ett förtroende som ger trygghet, säger Lena K Samuelsson.

Verktyg för könsrepresentation

För att försöka se till att nyhetsrapporteringen bibehåller sin balans har redaktionerna tagit fram ett antal olika konkreta åtgärder. På Aftonbladet har de verktyg som visar könsrepresentation på förstasidorna. Den klassiska enkäten Vi5 på sistasidan av pappersutgåvan har tydliga riktlinjer: Bland de fem svarande ska det vara minst två män och två kvinnor, och de ska representera olika åldrar och bakgrunder.

”Vi har fått in en större bredd”

Att föra löpande statistik över vilka som kommer till tals är inom public service en självklarhet. Men det finns andra sätt också.

– Sedan 2016 är Radio Sweden – som gör nyheter på arabiska, persiska, kurdiska, somaliska och engelska – en del av Ekot. Ett av deras uppdrag är också att stärka Ekots svenskspråkiga rapportering och vi har märkt att vi har fått in en större bredd i rösterna genom Radio Sweden-redaktionernas rapportering och kontaktnät, berättar Tove Svenonius.

Tips till journalister

- **Se över er egen homogenitet**

Prata om hur det ser ut hos er i dag. På vilka sätt är ni lika och vad har ni gemensamt? Fundera därefter på hur och om er homogenitet påverkar era val av exempelvis vinklar, eller vilka typer av historier och röster ni väljer att lyfta.

- **Sätt tydliga mål**

Hälften av Sveriges befolkning är kvinnor. Drygt var femte person har utomnordisk bakgrund. Sätt mål för hur ni ska ta er till en bra representation som speglar verkligheten som den ser ut.

- **Mät ofta**

Utvärdera varje dags arbete, eller varje sändning. Gör resultatet synligt för alla medarbetare.

- **Titta på både kvalitet och kvantitet**

Att ha en vid bredd av personer i enkäter är bra, men att välja experter som inte är som dem vi är vana att se väger också tungt. Båda är lika viktiga!

- **Ifrågasätt agendan**

Vem har bestämt ämnesvalet? Är det politiker som gör ett utspel eller ett verkligt problem eller nyhet? Kan vi vinkla det annorlunda?

- **Utöka ert nätverk**

Vilka finns i era kontaktlistor i dag? Håll dem uppdaterade och använd gärna Rättviseförmedlingens listor för att komplettera – i dem finns mängder med kompetenta personer.

- **Problematisera begreppen**

Måste en "expert" vara en professor? Innebär "kompetens" att en har högskolepoäng i ett ämne? Eller kan det finnas andra erfarenheter och kunskaper som är kvalificerande?

• **Odling egna experter strategiskt**

Det är ni som definierar, bestämmer och påverkar vem som räknas som expert. Hjälpt de som är osäkra eller inte brukar vilja vara med att känna sig säkrare i sin roll som medverkanden.

• **Kontakta era experter i förväg**

Förbered era experter genom att kontakta dem redan när ni skapar kontaktlistor. Berätta vilka listor de finns med på och säkerställ att de tycker att det känns positivt.

• **Intervjua färre personer i maktposition**

En story kan bli så mycket bättre om man vågar intervjua någon annan än den som är vd eller talesperson för ett företag eller en organisation.

• **Börja bakifrån – och satsa extra när ni har tid**

Försök att boka de som är svårast att hitta eller få att medverka först. På så sätt slipper ni tidspressen på slutet, som ofta leder till att "de vanliga" kontaktas. Genom att alltid sträva efter bredd i det som produceras med lång framförhållning kommer ni bredda ert kontaktnät och alltid ha folk att ringa när det är bråttom.

• **Fundera på varför en del tackar nej**

Om människor inte vill medverka – varför är det så? Tänk över hur sammanhanget ser ut, och hur frågan om medverkan är ställd.

• **Arbeta aktivt mot hat och hot på nätet**

Ibland vill personer inte vara med i media av rädsla för trakasserier. Se till att de som medverkar känner sig trygga, och motverka aktivt hot och hat i era kanaler.

• **Se vilka mönster ni skapar**

Varje artikel eller inslag behöver givetvis inte spegla hela Sverige. Det viktiga är att ni blir medvetna om vilka mönster ni skapar som helhet.

Tips till dig som är privatperson

Så kan du bidra till förändring

• Räkna efter själv!

Väljer din lokaltidning experter av ett och samma kön? Ser du en panel på en mäsas som saknar bredd? Synliggör det genom att säga till – eller tipsa Rättviseförmedlingen!

• Bredda nätverk

Följ Rättviseförmedlingen i sociala medier och dela med dig av ditt nätverk för att bredda andras. Peppa de du känner som du tror platsar i olika sammanhang att ta plats i dessa.

• Tipsa vidare

Om du blir tillfrågad att ställa upp i något sammanhang och inte kan (eller inte vill) – tipsa vidare till någon du känner eller känner till. De valde dig av en anledning – ditt nätverk är också värdefullt.

• Var en förebild

Dela Rättviseförmedlingens listor över normbrytande kompetens och efterlysningar i sociala medier – och inspirera andra till att förändra! Berätta varför du tycker representation är viktigt för dina vänner och andra som du känner.

• Dela med dig av din kunskap

Sprid den här rapporten. Ju fler som vet hur det ser ut, desto större är chansen att vi kan förändra.

Metod

Urval

Materialet som ligger till grund för Rättvisaren 2018, Del 1 är 2475 slumpmässigt utvalda artiklar ur följande 11 publikationer: Aftonbladet, Expressen, Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Dagens Industri, Metro, Sveriges Radio (sr.se), SVT (svt.se/nyheter), Göteborgs-Posten, Sydsvenskan och Nyheter24. Utöver public service-aktörerna Sveriges Radio och SVT är det de sju kommersiella nyhetstidningar som enligt KIA Index hade störst räckvidd 2016 (unika webbläsare per dag) som har analyserats, plus två regionala aktörer med utbredd läsning lokalt (GP & Sydsvenskan).

För att undvika att samma nyhetshändelser påverkar resultatet är undersökningsperioden augusti 2017 till april 2018. Det slumpmässiga urvalet är framtaget av medieanalysföretaget Retriever och baseras på samtliga publicerade artiklar på respektive nyhetssajt under tidsperioden. Vi använder oss av ett slumpmässigt urval då ambitionen är att analysera den totala mediebildens.

Avgränsning

Enbart nyhetsmaterial har analyserats eftersom nyheter utgör en viktig källa till information. Journalistiken strävar genom sitt uppdrag efter oberoende och opartisk rapportering. Åsiktsmaterial som exempelvis recensioner, krönikor eller ledartexter ingår inte i granskningen.

Rapporten baserar sig uteslutande på webbmaterial. Anledningen till detta är att svenska medborgare oftare tar del av nyheter på nätet istället för i de traditionella papperstidningarna. Särskilt när syftet är att få information om politik och samhälle är det digitala medier som läsarna vänder sig till i första hand (Strömbäck, "Demokratien och det förändrade

medielandskapet", 2015). Enbart text (inga bilder, ljud- eller videoklipp) har analyserats. Artiklarna har kodats i ett digitalt verktyg för mediegranskning som Rättviseförmedlingen har utvecklat tillsammans med den digitala produktionsstudion Department, med stöd av Vinnova. Verktöget gör kodningen snabbare och enklare genom att läsa in delar av texten automatiskt och föreslå olika alternativ, men det är alltid en metodutbildad person som gjort den slutgiltiga avvägningen.

Kategorier

Alla artiklar har tilldelats en eller flera av nedanstående kategorier:

- Inrikes
- Utrikes
- Ekonomi
- Politik
- Sport
- Kultur/Nöje

Samtliga artiklar har kodats som antingen inrikes eller utrikes, beroende på var någonstans händelsen utspelar sig och vilka som är inblandade. Artiklarna har (utöver inrikes/utrikes) tilldelats ytterligare en kategori eller ämnesområde, om det är relevant. En nyhet om regeringens budgetproposition skulle exempelvis tilldelas kategorierna "inrikes" och "ekonomi".

Att medverka

Enbart medverkande personer har kodats. Att medverka har i denna analys definierats som att en person antingen är huvudperson eller uttalar sig i en nyhetsartikel. Artiklar där ingen är huvudperson och där ingen person uttalar sig har inte analyserats. Att uttala sig kan innebära antingen ett direkt (talstreck)

Fakta Rättvisaren 2018

- 1** Materialet som ligger till grund för denna granskning är 2475 slumpmässigt utvalda artiklar, då ambitionen är att analysera den totala mediebilden.
- 2** Kön har kodats för samtliga medverkande personer när sådan information finns, medan nordisk/utomnordisk bakgrund enbart har kodats för personer som antas bo i Sverige eller vara svenska medborgare.
- 3** Alla personer som uppfyller kriterierna för att kodas har tilldelats en funktion utifrån den roll de har i artikeln. Syftet är att kunna se vilka personer som har vilka roller och möjliggöra en mer kvalitativ analys.

eller ett indirekt citat (“personen hävdade att ...”). En huvudperson behöver inte uttala sig för att medverkan ska räknas. Som huvudperson räknas en person som tydligt är i fokus för artikelns handling och som omnämns antingen i rubrik eller tidigt i ingressen.

I rapporten har personer endast kodats då det funnits någon information som gjort det möjligt att göra ett antagande om personens kön eller bakgrund. Helt anonymiserade personer som ”brottsoffret” har alltså inte kodats. Enbart individer har kodats, inte grupper som ”skolbarnen” eller ”pensionärerna”. Kön har kodats för samtliga medverkande personer när sådan information finns, medan nordisk/utomnordisk bakgrund enbart har kodats för personer som antas bo i Sverige eller vara svenska medborgare.

Kön

Även om denna delrapport inte redovisar resultaten för kön, har kön kodats för samtliga personer som uppfyller kravet för att medverka, om det finns någon information som gör det

möjligt att dra en slutsats om personens kön. I kodschemat finns kategorierna män, kvinnor, icke-binära och okänt. Det är naturligtvis svårt att veta vilket kön en person i en artikel identifierar sig som. Rapporten utgår från vad en mediekonsument kan uppfatta som sannolikt utifrån de pronomen som används i texten, samt känd information om personen och dennes förnamn.

Bilder har inte använts som underlag för att bedöma en persons könstillhörighet. Pronomen som används i texten har i kodandet givits större vikt än personers egennamn. I andra hand har förnamnet analyserats, vid behov med hjälp av den internationella namndatabasen NamSor som tar fram namnets mest sannolika könstillhörighet. Om inga pronomen används och personen till exempel bara presenteras med efternamn och titel, har personens Wikipediasida (om sådan finns) granskats för att se om det finns information där. Att utgå ifrån Wikipedia istället för att låta allmänbildningen hos den som utför analysen avgöra kodningen gör det troligare att en annan

person skulle få samma resultat vid en upprepning av analysen. Om inget pronomen används och personen har ett namn som är vanligt hos båda könen samt saknar Wikipediasida, kodas personens kön som ”okänt”. Syftet med analysen är inte att definiera enskilda personers könstillhörighet utan att visa på vad en mediekonsument kan antas uppfatta, och följa medieutvecklingen över tid.

Bakgrund

Nordisk/utomnordisk bakgrund har kodats endast för personer som verkar ha svensk anknytning (bor i Sverige eller är svenska medborgare som tillfälligt vistas utomlands) och där det finns någon information (exempelvis namn) som gör det möjligt att dra en slutsats. Att med säkerhet avgöra en medverkande persons bakgrund innebär förstås även det svårigheter. Men att uppnå en statistiskt godtagbar fingervisning är möjlig genom att utgå ifrån samma information som när en persons kön kodas: vad en mediekonsument kan tänkas uppfatta utifrån den information som finns i texten, känd information om personen och i sista hand personens namn. Inte heller här har bilder använts som underlag för att bedöma en persons bakgrund. Istället för att dela in statistiken i utländsk/svensk bakgrund har variablerna nordisk/utomnordisk bakgrund använts. Detta eftersom många namn inom Norden liknar varandra.

Som någon med ”utomnordisk bakgrund” räknas enligt SCB en person (folkbokförd i Sverige) som själv är född utanför Norden, eller vars båda föräldrar är födda utanför Norden. Som läsare är det sällan möjligt att veta var personens föräldrar är födda, men i den mån det är möjligt har rapporten försökt utgå från den definitionen. De nordiska länderna är Sverige, Norge, Finland (inkl. Åland), Danmark (inkl. Grönland och Färöarna) och Island.

I första hand används information om personens bakgrund som finns i själva nyhetstexten. Finns ingen sådan information granskas istället om personen har en Wikipediasida och om denna i så fall innehåller information om personens födelseland eller föräldrarnas födelseland. I allra sista hand har personens för- och efternamn granskats. Om osäkerhet uppstår kring ett namns ursprung stäms det istället av i två olika namndatabaser (NamSor och Behind the Name) för att få deras svar på var någonstans i världen namnen är vanligast. Resultatet från databaserna har använts som ett hjälpmedel och inte som ett facit, i sista led är det alltså den individ som utfört kodningen som fattat ett beslut. När personer har för- och efternamn som kommer från olika delar av världen, eller ett svårtolkat namn, väljs konsekvent alternativet ”okänd”. Den här variabeln är trubbig och det finns en felmarginal, men resultatet ger ändå en indikation över hur väl media speglar alla oss som bor i Sverige idag. Syftet är inte att definiera enskilda personers bakgrund utan att visa på vad en mediekonsument kan antas uppfatta, och följa utvecklingen över tid.

Funktioner

Alla personer som uppfyller kriterierna för att kodas har tilldelats en funktion utifrån den roll de har i artikeln. Syftet är att kunna se vilka personer som har vilka roller och möjliggöra en mer kvalitativ analys. De funktioner som använts i analysen är följande:

Expert

En expert medverkar i egenskap av sig själv, och uttalar sig i sin personliga roll som kunnig på området. Experten är själv inte inblandad i den händelse artikeln handlar om, utan medverkar för att tillföra en ”opartisk” bedömning av situationen. Undantaget är forskare vid universitet eller andra institutioner som

presenterar sina egna studier – de kodas också som experter trots att de är inblandade i själva "händelsen", det vill säga studien. Forskare som presenterar en rapport åt en extern kommersiell eller tydligt partisk uppdragsgivare kodas istället som talespersoner (då de representerar en part i målet).

Talesperson

En talesperson uttalar sig i sin yrkesroll, å något eller någons vägnar. Personen är antingen i ansvarig position eller en tydlig företrädare för någon eller något. Det kan vara en representant som uttalar sig för en myndighet, ett politiskt parti, ett fotbollslag eller ett företag. Advokater som uttalar sig för sina klienters räkning kodas också som talespersoner. En talesperson medverkar i en artikel eftersom den eller de som personen företräder på något sätt är inblandade i den händelse som beskrivs.

Exempel: Talesperson vs expert

I en artikel om att Slussenbygget i Stockholm upprör miljöpartister kodas en MP-politiker som talesperson (för partiet). Detta för att Miljöpartiet är en tydlig aktör i händelsen. Om två andra personer förekommer i artikeln – en moderat politiker och en professor i infrastruktur – blir skillnaden tydlig. Den moderata politikern får också anses vara en talesperson, då Moderaterna i allra högsta grad är inblandade i händelsen (Slussenbygget). Infrastrukturprofessorn är dock en expert. Hen har ingen inblandning i själva Slussenbygget men medverkar i rollen av expert på området.

Yrkesperson

Till den här kategorin hör personer som medverkar i sina yrkesroller, utan att vara talespersoner eller experter. Personen representerar bara sig själv och sin personliga åsikt. För att använda samma exempel som tidigare, en artikel om Slussenbygget, skulle en taxi-

chaufför som framför sina åsikter (i relation till arbetet som taxichaufför) kodas som yrkesperson. En förbipasserande privatperson som tillfrågas om sin personliga åsikt skulle däremot kodas som civilperson.

Ett vanligt exempel på personer som kodats som yrkespersoner är kända personer som medverkar i sina yrkesroller som idrottare, programledare, musiker eller skådespelare.

Civilperson

En person som hamnar i den här kategorin uttalar sig inte i ansvarig position och inte heller som företrädare för sin arbetsplats eller sin yrkesroll. Personen representerar bara sig själv och sin personliga åsikt, och personens yrke är alltså oväsentligt i sammanhanget. I artikeln om Slussenbygget skulle en enkät med stockholmare på stan innehålla personer i den rollen. Ett annat vanligt exempel på personer som kodats som civilpersoner är brottsoffer, förövare eller privatpersoner som drabbas av en händelse (som i tidigare exempel: Lisa, 86, upprörs av Slussenbygget "Det kommer att förstöra utsikten från min balkong").

Resultatens tillförlitlighet

För att säkerställa att tillräckligt många artiklar analyserats i granskningen noterades delresultat under arbetets gång. Dessa delresultat låg väldigt nära slutresultatet, vilket är en indikation på att antalet artiklar i urvalet är tillräckligt stort.

Flera olika metodutbildade personer har varit involverade i kodningen. Eftersom en relativt stor del av analysen baseras på antaganden utifrån vad som är sannolikt kan resultatet delvis påverkas av vem som genomfört kodningen. För att så långt som möjligt säkerställa pålitligheten genomfördes en testdag då olika externa personer fick genomföra kodningen. Försöket visade att skillnaden i resultat är liten oavsett vem som genomfört kodningen.

Om Rättviseförmedlingen

Rättviseförmedlingen är en partipolitiskt obunden stiftelse. Vår verksamhet går ut på att använda vårt nätverk av över 135 000 följare i sociala medier till att helt gratis bredda urvalislistor i olika sammanhang. Det kan handla om att hitta kunniga paneldeltagare och talare till konferenser eller experter till tv, radio och tidningar.

Vårt mål är att korrigera skevheter när det kommer till representation och slå hål på stereotypa föreställningar om vem som är bäst lämpad att göra vad utifrån saker som till exempel kön, funktionalitet, bakgrund och ålder.

Vi letar alltid efter dem som inte redan tillhör normen i det givna sammanhanget – de som våra uppdragsgivare har svårt att hitta på egen hand. Detta gör vi för att bredda, komplettera och utöka våra uppdragsgivares nätverk så att de får fler kompetenta personer att välja på.

Om Rättvisaren

Den här rapporten är den fjärde i sitt slag. Från början ingick Rättvisaren som en del i ett treårigt projekt som delfinansierades av Sveriges innovationsmyndighet Vinnova. Inom ramen för projektet skulle Rättviseförmedlingen ta fram ett digitalt verktyg som kunde användas för att ta fram enkel, överskådlig och jämförbar statistik över vilka som får komma till tals i nyhetsmedia. Tillsammans med den digitala produktionsstudio Department utvecklades verktyget Mediemätaren, som hjälper oss att ta fram den statistik som utgör underlaget för den här rapporten. Projektet är avslutat, men Rättviseförmedling-

Vi är nämligen övertygade om att ett brett urval leder till bättre möjligheter att anlita den med bäst kompetens. Därigenom kan Rättviseförmedlingen medverka till att det skapas bättre paneler, konferenser, TV-program och tidningar. Målet är ett samhälle där alla, oavsett sådant som kön, bakgrund, funktionsvariation eller ålder, har samma förutsättningar och möjligheter att göra det de vill och kan.

Vill du göra en efterlysning, boka en föreläsning eller ha vår hjälp att genomföra en medieanalys, liknande den här på din egen sajt eller tidning – kontakta oss!

Kontakt

Insamlingsstiftelsen
Rättviseförmedlingen
Slottsbacken 8
111 30 Stockholm
info@rattviseformedlingen.se

en fortsätter att släppa årliga granskningar av representation i svenska nyhetsmedier. Vi använder också Mediemätaren för att hjälpa redaktioner och organisationer att granska sina produkter och komma vidare i sitt arbete för en mediebild som inkluderar fler. Det gör vi bland annat genom att ta fram statistik om det egna arbetet, och genom efterlysningar, föreläsningar och utbildningar. På sidorna 23-26 kan du läsa mer om vår metod och hur vi tagit fram rapporten. Är du intresserad av hur vi tänker och arbetar hittar du också många svar i vår FAQ på Rättviseförmedlingens hemsida.

Ett stort tack till Fanzingo, Department och alla som har medverkat i rapporten!

Rättvise förmed lingen

Rättviseförmedlingen hjälper medier, organisationer och projekt att hitta kompetens. Varje dag samarbetar över 135 000 rättviseförmedlare i sociala medier för att bredda, komplettera och utöka nätverk, och konstruktivt korrigera skevheter som bygger på stereotypa föreställningar. Vårt mål är ett samhälle där alla, oavsett sådant som kön, bakgrund, funktionsvariation eller ålder, har samma förutsättningar att nå dit de vill.